

مقایسه مسائل اخلاقی

«رازداری»، «تقوا» و «دوری از شهوت پرستی»

در مشاوره اسلامی و نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره آمریکا (ACA)

احمد امامی‌راد* / علی‌نقی فقیهی**

چکیده

مشاوره اسلامی و نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره آمریکا (ACA)^۱ به‌رغم وجوه اشتراک‌هایی در سه مسئله مهم «رازداری»، «تقوا» و «دوری از شهوت پرستی»، تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای دارند که مقاله حاضر در صدد تبیین آنهاست. «رازداری» از اموری است که در هر دو نظام اهمیت زیادی دارد؛ اما «موارد نقض رازداری» که در ACA بدان‌ها اشاره شده است، از نظر اسلام کمتر، و با قیود بیشتری جایز است. «تقوا» و خدامحوری مهم‌ترین اصل در مشاوره اسلامی است. در حالی که در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره آمریکا، به جای خدامحوری، قانون‌محوری مورد توجه می‌باشد. در نوع رابطه جنسی با مراجع و یا رعایت عفاف و دوری از شهوت پرستی نیز، این دو نظام تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای دارند. افزون بر آن، نظر اسلام در سه حیطة ذکرشده ACA، حرمت دوچندان آزار جنسی مراجع و عدم جواز رابطه جنسی در صورت آسیب‌رسانی به مراجع یا فرایند درمان است.

در مجموع، اسلام و ACA به «رازداری» به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان مشاوره می‌نگرند و «آزار جنسی» مراجع را جایز نمی‌شمارند. اسلام شرط مهم مشاور را «تقوا» برمی‌شمارد که در ACA بدان توجه نشده است.

کلید واژه‌ها: مشاوره اسلامی، اخلاق، رازداری، تقوا و رابطه جنسی.

ahmademamimoshaver@gmail.com

* دانش‌آموخته حوزه علمیه و کارشناس ارشد علوم تربیتی.

دریافت: ۸۹/۹/۱۶ - پذیرش: ۹۰/۲/۵

** استادیار دانشگاه قم.

مقدمه

مشاور نقش اساسی در مشاوره دارد و مهم‌ترین نقش وی، به ارزش، اخلاق و نوع رفتارش مربوط می‌شود. رعایت مسائل اخلاقی در مشاوره آن‌قدر مهم است که امام صادق^ع می‌فرماید: «مشورت شایسته نیست؛ مگر با شرایط آن و هر که آنها را بدانند، خوب است، وگرنه زیانش بر مشورت خواه بیش از سودش باشد».^۲ با وجود تأکید فراوان بر مشاوره و اهمیت آن در متون اسلامی، امام صادق^ع در صورت عدم رعایت حدود مشاوره، نبود آن را بهتر از بودنش برمی‌شمارد و زیان آن مشاوره را بر مراجع، بیشتر از خیر آن می‌داند. از این روی، امیرالمؤمنین^ع می‌فرماید: «با وجود غفلت در خود راهنما، چگونه گمراه هدایت می‌شود؟!».^۳ همچنین در جای دیگر می‌فرماید: «هر که راهنمایی را از غیر اهل آن طلب می‌کند، گمراه می‌شود»^۴ و یا «هرکه از گمراه راهنمایی جوید، از راه واضح کور گردد».^۵

بدین منظور، تأثیر ارزش‌های مشاور در فرآیند مشاوره، از مسائل مهم اخلاقی در این حوزه به‌شمار می‌آید. به عقیده کوری و کوری^۶ مداخله‌های درمانی متکی بر ارزش‌های اساسی است و مسئله تأثیر ارزش‌های مشاور بر درمان‌جو، اشارات اخلاقی دارد. هدف‌ها و روش‌های درمان، جلوه‌هایی از زندگی مشاور است و مشاوران ارزش‌های خود را به وسیله اهداف درمان که نسبت بدان‌ها متعهدند، انتقال می‌دهند.^۷ از این روی، ضرورت رعایت مسائل اخلاقی در مشاوره از یک‌سو و تأثیر ارزش‌های جوامع بر قوانین از سوی دیگر، متخصصان این عرصه را به تدوین نظام‌نامه‌های اخلاقی در حیطه مشاوره و روان‌شناسی، با توجه به ارزش‌های جوامع کشاند.

تاریخچه شکل‌گیری اصول اخلاق حرفه‌ای و کمیته‌های اخلاقی در زمینه مشاوره در غرب، به سال ۱۹۶۱ میلادی برمی‌گردد. انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA)^۸ اصول اخلاقی را در سال ۱۹۵۳ ارائه کرد و اصلاحات بعدی در سال‌های ۱۹۵۹، ۱۹۸۱، ۱۹۹۲، ۲۰۰۲ و سرانجام در سال ۲۰۰۵ صورت گرفت. سپس نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره آمریکا (ACA) که شباهت زیادی در موضوع‌های اخلاقی با نظام‌نامه روان‌شناسی این کشور دارد، تدوین شد. پس از آن، این نظام‌نامه‌ها در کشورهایی مثل کانادا، بریتانیا، ایرلند، نیوزلند، ژاپن و ایتالیا مورد توجه قرار گرفت. در ایران نیز «نظام‌نامه اخلاقی انجمن روان‌شناسی و مشاوره جمهوری اسلامی ایران» در سال ۱۳۸۵ توسط کمیسیون تخصصی شورای مرکزی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره تدوین شد.^۹

با نگاه به این نظام‌نامه‌ها، درمی‌یابیم که مسائل مشترک آنها بیشتر از تفاوت‌هایشان است؛ موضوع‌هایی چون: احترام به حقوق مراجع، رازداری، پرهیز از روابط شخصی و دوگانه، صلاحیت حرفه‌ای و غیره، از جمله مسائلی است که با تعبیرها و توضیح‌های نه‌چندان متفاوتی در همه آیین‌نامه‌ها دیده می‌شود؛ اما از جمله تفاوت‌های مهم مسائل اخلاقی در مشاوره اسلامی و نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا، که در اسلام و ACA مورد توجه، و همچنین مورد ابتلای بیشتر مشاوران است، در سه حیطة «رازداری»، «تقوا» و «نوع رابطه جنسی با مراجع» نمایان می‌شود. این مقاله در صدد مقایسه این سه موضوع در دو نظام یادشده است.

۱. رازداری

برای تشخیص بهینه مشکلات مراجع و تأثیر حداکثری درمان، مراجع باید به رازداری مشاور اطمینان داشته باشد. طبیعی است که نقض رازداری از طرف مشاور، احساس عدم اعتماد در مراجع را تقویت می‌کند. این امر در اسلام و نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا مورد توجه است.

الف. رازداری در مشاوره اسلامی

در اسلام، «رازداری»، به منزله یکی از ارکان اساسی مشاوره و یکی از اصول اخلاقی و تربیتی به‌شمار می‌آید. این امر در متون دینی به سه صورت ۱. لزوم رازداری؛ ۲. پیامدهای منفی رازدارنبودن؛ ۳. موارد نقض رازداری بیان شده است.

لزوم رازداری

در متون اسلامی به‌منظور پراهمیت جلوه‌دادن «رازداری»، به شکل‌های زیر بر این امر تأکید شده است:

رازداری شرط اساسی مشاور

امام صادق علیه السلام یکی از شرایط چهارگانه مشاور را «رازداری» برشمرده‌اند: «چهارمین شرط انتخاب مشاور این است که اگر رازت را به او بگویی، مثل خودت آن را دانسته و نهان دارد». ^{۱۰} از امیرالمؤمنین علیه السلام نیز روایت شده است: «کسی که مورد مشورت قرار گرفته است، امانت‌دار است». ^{۱۱} این حدیث شریف با جمله اسمیه بیان شده و نشان‌دهنده تأکید بیشتر در

لزوم امانت‌داری در مشاوره است. مهم‌ترین مصداق این امانت‌داری در مشاوره، امانت‌داری رازهای مراجع است.

رازداری و وظیفه شرعی

امیر المؤمنین علیه السلام ضمن توصیه‌های اخلاقی و حکومتی به مالک اشتر، تأکید می‌کنند که تو به عنوان والی، بیش از هر کس سزاوار حفظ اسرار مردم هستی: «مردم عیوبی دارند که رهبر امت در پنهان‌داشتن آن از همه سزاوارتر است.»^{۱۲} امام در ادامه با اشاره دوباره به لزوم پوشش رازهای مردم چنین می‌فرماید: «پس هر مقدار که می‌توانی زشتی‌ها را بپوشان، تا خداوند نیز آنچه را که دوست داری بر مردم پوشیده ماند، بپوشاند.»^{۱۳} این حدیث شریف بیانگر تکلیف دوچندان رازداری از سوی کسانی است که خاصی دارند.

رازداری و کمال دین

«رازداری» آن‌قدر مورد اهتمام دین است که امام رضا علیه السلام آن را سنت خداوند برشمرده‌اند و رازدار نبودن را نشانه بی‌ایمانی می‌دانند: «شخص، مؤمن نیست مگر اینکه در او سه روش باشد؛ یکی را از خدا فراگیرد و یکی را از پیامبر و سومی را از امام؛ اما روشی را که از خدا می‌آموزد این است که سر نگهدار باشد (زمر: ۴۶)».^{۱۴} با توجه به این حدیث شریف، مؤمن باید در کتمان سرّ خود و مردم به صفت خداوند تمسک جوید؛ همان‌طور که خداوند تعالی به تمام عالم علم دارد و با این وسعت، کتمان می‌کند، مؤمن نیز باید آن‌قدر سعه صدر داشته باشد که سرّ خود و دیگران را آشکار نسازد و امانت‌داری را در این زمینه رعایت کند.

رازداری در مشاوره و اجتماعات گروهی

باید بدین امر توجه داشت که «رازداری»، تنها از شرایط مشاوره فردی نیست؛ بلکه باید در مشاوره گروهی و جمع خانوادگی و دوستان و همکاران نیز مورد توجه باشد. در توصیه‌های رسول خدا صلی الله علیه و آله به ابوذر آمده است: «ای اباذر! آنچه در مجالس می‌گذرد امانت است و علنی کردن سرّ مسلمان خیانت می‌باشد.»^{۱۵}

پیامدهای عدم رعایت رازداری

از دیدگاه اسلامی، نقض رازداری در مشاوره آثار نامطلوب فراوانی دارد که برخی از آنها عبارت‌اند از:

تباهی کارها و نرسیدن به نتیجه مطلوب

در حدیث شریفی رازدار نبودن موجب تباهی کار و از بین رفتن نتیجه مطلوب معرفی شده است: «هر کس سر تو را آشکار ساخت، کار تو را ضایع کرده است».^{۱۶} در واقع، فاش کردن سر، مانع رسیدن به نتیجه مطلوب و کامل کارها می شود.

از بین رفتن اعتماد در اثر خیانت

فاش کردن سر مردم نوعی خیانت در امانت است و این امر موجب از بین رفتن اعتماد می شود. از پیامبر اکرم ﷺ روایت شده است: «ای اباذر! آنچه در مجالس می گذرد امانت است و علنی کردن سر مسلمان خیانت می باشد».^{۱۷} این نوع خیانت (نقض رازداری)، آشکارترین و مهم ترین خیانت در مشاوره به شمار می آید. در حدیث دیگر امام صادق ﷺ خیانت را در مقابل «امین بودن» قرار می دهد: «سزاوار نیست کسی را که امین دانسته ای متهم سازی و خائنی را که آزموده ای، امین بدانی»؛^{۱۸} از این روی، نقض رازداری نوعی خیانت است که از تبعات آن، دوری از امانت و از بین رفتن اعتماد مراجع می باشد.

ریختن آبروی مراجع

از امام صادق ﷺ در حرام بودن افشای سر مؤمن چنین روایت شده است: «به امام صادق ﷺ عرض کردم: آیا عورت مؤمن بر مؤمن حرام است؟ فرمود: آری؛ عرض کردم: یعنی شرم گاهش؟ فرمود: آن گونه که فکر می کنی نیست؛ بلکه مراد از عورت، افشای سر مؤمن است».^{۱۹}

موارد نقض رازداری از دیدگاه اسلام

با توجه به توجه شدید اسلام به رازداری، می توان دریافت مهم ترین اصل، رعایت این امر در مشاوره است و به جز موارد بسیار ضروری، نمی توان به نقض رازداری اقدام کرد. برخی از موارد ضروری به شرح ذیل است:

امنیت جانی یا عرضی فرد دیگر

از مجموعه متون اسلامی می توان دریافت که حفظ جان افراد، از مهم ترین امور است؛ تا جایی که خداوند متعال قتل ناحق یک شخص را همانند قتل تمام انسانها برمی شمارد: «هر کس کس دیگر را نه به قصاص قتل کسی یا ارتکاب فسادی بر روی زمین بکشد، چنان است که همه مردم را کشته باشد» (مائده: ۳۲). بنابراین، حفظ جان افراد بر همه چیز مقدم

است. همچنین رسول خدا ﷺ در زمینهٔ اهتمام به حفظ عرض و ناموس برادران دینی می‌فرماید: «کسی که آبروی مؤمنی را نگه دارد، بر خداست که او را از آتش آزاد کند».^{۲۰} اگر نقض رازداری با امنیت جانی و عرضی فرد یا افرادی در ارتباط باشد - به‌طوری که چارهٔ مقابله با آن فقط نقض رازداری توسط مشاور است - در این صورت به حکم عقل و دفع افسد به فاسد، می‌توان نقض رازداری در حد ضرورت را جایز دانست. این امر در صورت ارتباط بیماری مُراجع با امنیت جانی فرد دیگر نیز صدق می‌کند.

جهت اخذ نظر متخصص دیگر

در صورتی که مشاور برای یاری‌رسانی مطلوب‌تر نیاز به اخذ نظر مشاور یا متخصص دیگری داشته باشد، می‌تواند به نقض رازداری اقدام کند؛ زیرا ادلهٔ لزوم مشورت شامل مشاوران نیز می‌شود و این گروه از مشورت بی‌نیاز نیستند. امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرماید: «هیچ پشتیبانی بهتر از مشاوره نیست».^{۲۱} مشاور نیز می‌تواند برای پشتیبانی کار خود با شخص امینی مشورت داشته باشند؛ به همین دلیل، چاره‌ای جز نقض رازداری ندارد. البته باید قبل از افشای سِر مُراجع، از تخصص و تجربهٔ کافی آن متخصص دربارهٔ موضوع مورد مشاوره اطمینان حاصل کرد. بدیهی است که نقض رازداری در صورتی است که چاره‌ای جز افشای هویت مُراجع نداشته باشد؛ اما اگر کسب مشورت با مجهول‌ماندن هویت امکان‌پذیر باشد، نباید رازداری را نقض کند.

ب. رازداری در ACA

در نظام‌نامهٔ اخلاقی انجمن مشاوره آمریکا «رازداری» در جای‌جای قوانین مورد توجه بوده است:

رازداری مهم‌ترین اصل در مشاوره

«رازداری» که مهم‌ترین موضوع در روابط مشاوره‌ای محسوب می‌شود،^{۲۲} بنابر گفتهٔ ولفل، با اصول اخلاقی «خودمختاری»، «وفاداری»، «نیکوکاری» و «عدم آسیب‌رسانی» مرتبط است.^{۲۳} کیگل و کاپلز^{۲۴} با اشاره به این امر خاطر نشان می‌سازند که: «مشاوران هرگز نباید در ملأعام در مورد مُراجع خود صحبت کنند؛ حتی اگر به نظر برسد که به هیچ طریقی صحبت کردن دربارهٔ مُراجع، به خود او آسیبی نمی‌رساند».^{۲۵} اهمیت رازداری آنجا ظاهر می‌شود که بنابر گفتهٔ بارک،^{۲۶} حتی پس از مرگ مُراجع نیز نباید راز او فاش شود.^{۲۷}

به‌هرحال، رازداری در مشاوره و روان‌درمانی، موضوعی است که هیچ‌کس منکر اصل آن نیست و در حرفه‌های یاری‌رسان مثل پزشکی نیز مورد توجه می‌باشد.^{۲۸}

در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا، در بخش‌های مختلف آن موضوع «رازی‌داری» بررسی شده است. در بخش «ب» (رازداری؛ ۱. حق حریم خصوصی؛ «الف»): احترام به حریم خصوصی) بیان می‌دارد: «مشاوران برای حقوق مراجعان خود در حریم خصوصی احترام قائل هستند و از آشکارسازی‌های غیرقانونی و ناموجه در مورد اطلاعات محرمانه امتناع می‌ورزند».

در نهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای آمده است: «مشاوران باید اطلاعات مربوط به خدمات مشاوره‌ای را محفوظ نگاهدارند». در چهل و پنجمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز چنین آمده است: «مشاوران باید اطلاعات محرمانه‌ای را که در مورد شرکت‌کنندگان در تحقیق به‌دست آورده‌اند، محفوظ نگاهدارند».^{۲۹}

روش‌های رازداری

نظام‌نامه انجمن مشاوره امریکا در بخش‌های مختلف به روش‌هایی برای رازداری اشاره دارد که این راه‌ها در پیشگیری از نقض سهوی رازداری نیز مؤثر است:

عدم تعیین هویت مراجع

در بخش «ز» (تحقیق و انتشار؛ ۳. گزارش نتایج؛ «د»): هویت آزمودنی‌ها) آمده است: «مشاورانی که اطلاعات را تهیه می‌کنند، در تحقیق شخص دیگری کمک می‌کنند، نتایج تحقیق را گزارش می‌کنند یا اطلاعات اصلی را در دسترس قرار می‌دهند، مراقب هستند تا هویت آزمودنی‌های مربوط، در غیاب اجازه کتبی خاص از آزمودنی‌ها مخفی بماند». این امر در شانزدهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز مورد توجه بوده است.

تغییر شکل داده‌ها در انتشار آنها

در بخش «ب» (رازداری؛ ۵. تحقیق و انتشار؛ «الف»): ضرورت تغییر شکل داده‌ها) آمده است: «استفاده از اطلاعات به‌دست‌آمده از روابط مشاوره‌ای با هدف آموزش، تحقیق یا انتشار، به محتویاتی محدود می‌شود که بتوان آن را تغییر داد تا در ناشناس ماندن افراد درگیر، اطمینان حاصل شود».

اطمینان از تعیین سیاست‌های محرمانه‌ماندن اطلاعات

در بخش «ب» (رازداری؛ ۶. مشورت؛ «ب»؛ مؤسسات همکاری‌کننده) آمده است: «قبل از درمیان گذاشتن اطلاعات، مشاوران سعی می‌کنند تا مطمئن شوند که در سایر مؤسسات، سیاست‌هایی تعیین شده است که به‌طور مؤثر از محرمانه‌بودن اطلاعات حفاظت می‌کند».

افرادی و مواردی که رعایت رازداری در آن‌ها مورد تأکید بیشتری است:

در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا، لزوم رازداری نسبت به برخی گروه‌ها و اشخاص با تأکید بیشتری وارد شده است. این موارد عبارت‌اند از:

اهتمام به رعایت این مسئله از سوی زیردستان مشاور

در بخش «ب» (رازداری؛ ۱. حق حریم خصوصی؛ «ح»؛ افراد زیردست) بدین مطلب اشاره دارد که: «مشاوران هر تلاشی به‌عمل می‌آورند تا اطمینان حاصل کنند که حریم خصوصی و اسرار محرمانه مراجعان توسط افراد زیردست مثل افراد داوطلب، کادر اداری، کارآموزان و کارکنان حفظ می‌شود». همچنین در دهمین استاندارد عملکرد مشاورهای آمده است: «مشاوران باید برای حصول اطمینان از اینکه زندگی خصوصی و رازداری مراجعان توسط افراد زیردست محفوظ می‌ماند، اقدام نمایند».

افراد گروه‌درمانی

لازمه درک عمیق در مشاوره گروهی که نوابی‌نژاد آن را به‌منزله مهم‌ترین مسئولیت مشاوره گروهی می‌داند،^{۳۰} اطمینان اعضای گروه به رازداری دیگر اعضا می‌باشد. این امر تکلیف رهبر گروه را در جلسات آغازین و روند پیش‌روی گروه تعیین می‌کند که اعضا را در مورد رعایت این رازداری توجیه سازد.

لزوم این توجیه در بخش «ب» نظام‌نامه انجمن مشاوره امریکا (رازداری؛ ۲. گروه و خانواده؛ «الف»؛ کار گروهی) بدین صورت ذکر شده است: «در کار گروهی، مشاوران رازداری و شاخص‌های مربوط به واردشدن به گروه را تعریف می‌کنند؛ اهمیت آن را تشریح می‌کنند و مشکلات مرتبط با رازداری موجود در کار گروهی را مورد بحث و تبادل نظر قرار می‌دهند. این حقیقت که رازداری را نمی‌توان تضمین کرد، آشکارا با اعضای گروه در میان می‌گذارند». این قانون بدین امر توجه دارد که با توجه به ترکیب اعضای گروه که از افراد متعدد غیرمتخصص و گاهی افراد کم‌تعهداند، امکان نقض رازداری در

گروه‌ها وجود دارد. از این روی، بر رهبر گروه لازم است، این موضوع را در جلسات نخستین شروع گروه، تذکر دهد. چنانچه در یازدهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز آمده است: «مشاوران به‌وضوح این موضوع را با اعضای گروه در میان بگذارند، که نمی‌توان رازداری را در کار گروهی تضمین کرد».

گاهی ترکیب اعضای گروه به‌گونه‌ای است که مراجع خاصی، به نقض رازداری فرد دیگری شک یا یقین دارد. به همین دلیل، عضو گروه حق دارد از ترکیب اعضای گروه مطلع شود. این امر در بخش «ب» (رازداری؛ ۱. حق حریم خصوصی؛ «ط»؛ افراد گروه‌درمانی) بدین‌صورت ذکر شده است: «اگر درمان مراجع دربردارنده بررسی مداوم توسط یک گروه درمانی باشد، مراجع از وجود و ترکیب گروه‌درمانی مطلع خواهد شد».

خانواده مراجع

ممکن است چنین به‌نظر آید که بر لزوم رازداری در مورد اعضای خانواده نسبت به اعضای دیگر و یا اعضای خاص مثل پدر و مادر مراجع، تأکید ویژه‌ای نشده است؛ به‌منظور دفع این شبهه، انجمن مشاوره امریکا به لزوم رعایت این اصل مهم (رازداری) در خانواده در بخش «ب» (رازداری؛ ۲. گروه و خانواده؛ «ب»؛ مشاوره خانواده) تأکید می‌کند: «در مشاوره خانوادگی اطلاعات مربوط به یک عضو خانواده را نمی‌توان با عضو دیگری بدون اجازه مطرح کرد. مشاوران از حقوق مربوط به زندگی خصوصی هر عضو خانواده حمایت می‌کنند». همچنین در دوازدهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای آمده است: «مشاوران نباید اطلاعات مربوط به یک عضو خانواده را در مشاوره، برای عضو دیگر خانواده بدون اجازه قبلی آشکار سازند».

گزارش‌های مشاوره‌ای

مشاوران باید در تهیه و نگهداری گزارش‌های مشاوره‌ای که برای پرونده درمانی یا نهادهای مرتبط تهیه می‌کنند، احتیاط‌های لازم را داشته باشند تا از فاش شدن آنها جلوگیری به‌عمل آورند. این امر در موارد ذیل مورد تأکید ویژه ACA قرار گرفته است:

گزارش مشاوره‌ای برای پرونده درمانی

در بخش «ب» (رازداری؛ ۴. گزارش‌ها؛ «ب»؛ محرمانه‌بودن گزارش‌ها) آمده است: «مشاوران مسئول حفظ امنیت و محرمانه ماندن هر نوع گزارش مشاوره‌ای هستند که تهیه

می‌کنند، نگاه می‌دارند، انتقال می‌دهند یا از بین می‌برند؛ خواه گزارش‌ها مکتوب باشند، تایپ شده باشند، کامپیوتری شده باشند و یا به هر شیوه دیگری ذخیره شده باشند». همچنین در بخش «ب» (رازداری؛ ۴. گزارش‌ها؛ «ج»). اجازه گزارش یا مشاهده (آمده است): «مشاوران برای ضبط گزارش‌ها یا مشاهده جلسات، از مراجعان اجازه می‌گیرند». در سیزدهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز چنین بیان می‌دارد: «مشاوران باید به گونه‌ای شایسته، در ایجاد، نگهداری، دستیابی، انتقال و آشکارسازی گزارش‌های مشاوره، رازداری را رعایت کنند».

در چهاردهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز در ضبط و مشاهده جلسات بدین امر تأکید شده است: «مشاوران باید از مراجعان به منظور ضبط الکترونیکی یا مشاهده جلسات از قبل کسب اجازه کنند».

گزارش مشاوره‌ای برای نهادهای مرتبط

در بخش «ب» (رازداری؛ ۴. گزارش‌ها؛ «ه»؛ آشکارسازی یا انتقال گزارش‌ها) آمده است: «مشاوران برای آشکارسازی یا انتقال دادن گزارش‌ها به اشخاص ثالث قانونی، از مراجعان اجازه کتبی می‌گیرند؛ مگر آنکه استثنایی برای رازداری وجود داشته باشد؛ اقداماتی برای حصول اطمینان به عمل می‌آید تا دریافت‌کنندگان گزارش‌های مشاوره‌ای نسبت به ماهیت محرمانه بودن گزارش‌ها حساس یا دقیق باشند». همچنین در بخش «ه» (ارزیابی، سنجش و تفسیر؛ «ه»). ۴. ارائه اطلاعات به متخصصان؛ «ب»؛ ارائه اطلاعات خام) بدین امر، چنین اشاره دارد: «مشاوران به طور متداول اطلاعاتی (مثل یادداشت‌های مصاحبه، مشاوره یا پرسش‌نامه‌ها) را که صرفاً با رضایت مراجع یا نماینده قانونی مراجع بوده است، ارائه می‌کنند. چنین اطلاعاتی معمولاً فقط به افراد شناخته شده مشاوران به عنوان افراد باصلاحیت برای تفسیر اطلاعات ارائه می‌شود». این امر در پانزدهمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز مورد توجه بوده است: «مشاوران باید برای آشکارسازی یا انتقال گزارش‌ها به شخص ثالث، کسب اجازه کنند؛ به جز موارد استثنائی که در نهمین استاندارد فهرست شده است».

نتایج تحقیق

در بخش «ز» (تحقیق و انتشار؛ ۲. رضایت آگاهانه؛ «د»؛ محرمانه بودن اطلاعات) آمده است: «اطلاعات به دست آمده از شرکت‌کنندگان، در طی روند تحقیق محرمانه است. وقتی این

احتمال وجود دارد که دیگران ممکن است به چنین اطلاعاتی دسترسی داشته باشند، کار تحقیقی مبتنی بر اصول اخلاقی، مستلزم آن است که احتمال آن، به همراه طرح‌هایی برای حفاظت از رازداری، به عنوان بخشی از روال کار، برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شود. بخش «ز» (انتشار و تحقیق؛ ۴. انتشارات؛ «ه»؛ بررسی تخصصی) بدین امر اشاره دارد که: «مشاورانی که مطالب عرضه شده را برای انتشار، تحقیق یا هر هدف علمی دیگر بررسی می‌کنند، به جنبه محرمانه بودن و حق مالکیت افرادی که آن را عرضه کرده‌اند، احترام می‌گذارند».

موارد جواز نقض رازداری

اصل «رازداری» مورد اتفاق همه نظریه پردازان عرصه بهداشت روانی است؛ اما این امر به معنای عدم جواز مطلق نقض این اصل نیست. آنچه در نظام‌نامه انجمن مشاوره امریکا به موارد استثنائی این اصل توجه شده است، در ادامه بیان می‌شود:

در بخش «ب» (رازداری؛ ۶. مشورت؛ «الف»؛ احترام به حریم خصوصی) به صورت عام به جواز نقض رازداری با اهداف حرفه‌ای اشاره شده است: «اطلاعات به دست آمده از یک رابطه مشاوره‌ای برای اهداف حرفه‌ای، تنها با افرادی که به وضوح درگیر با مراجع هستند، مورد بحث و تبادل نظر قرار می‌گیرد. گزارش‌های شفاهی و کتبی، اطلاعات مربوط به اهداف مشورتی را در اختیار می‌گذارند و هرگونه تلاشی به عمل می‌آید تا از هویت مراجع حفاظت گردد و از تعرض بی‌دلیل به حریم خصوصی مراجعان خودداری شود». در این قانون به صراحت اعلام نشده است منظور از اهداف حرفه‌ای چیست؛ اما می‌توان به اهدافی چون تقاضای دادگاه، تحقیق، احتمال خطر برای شخص ثالث، گسترش دانش و کسب مشورت از دیگر متخصصان اشاره کرد که در دیگر قوانین نظام‌نامه، به شرح ذیل، بدان‌ها اشاره شده است:

درخواست از سوی قانون

در بخش «ب» (رازداری؛ ۱. حق حریم خصوصی؛ صرف نظر از حریم خصوصی) آمده است: «حق حریم مربوط ممکن است توسط مراجع یا نمایندگان ذی صلاح به لحاظ قانونی از فرد گرفته شود». همچنین در بخش «ج» (صلاحیت حرفه‌ای؛ ۵. مسئولیت افراد نسبت به عموم؛ گزارش به شخص ثالث) آمده است: «مشاوران در ارائه گزارش نظرات و

فعالیت‌های حرفه‌ای‌شان به افراد ثالث، از جمله دادگاه‌ها، شرکت‌های بیمه، آنهایی که دریافت‌کننده گزارش‌های ارزشیابی هستند و سایرین، درست، دقیق و بدون اشتباه عمل می‌کنند».

البته درخواست دادگاه به معنای نقض رازداری به صورت مطلق و بدون تأمل نیست و مشاور باید در مرحله اول، در صورت تشخیص نداشتن ضرورت، سعی در توجیه دادگاه داشته باشد. در بخش «ب» (رازداری؛ ۱. حق حریم خصوصی؛ «ه»؛ آشکارسازی به دستور دادگاه) آمده است: «وقتی دادگاه برای عرضه اطلاعات محرمانه بدون اجازه مراجع، دستور صادر می‌کند، مشاوران از دادگاه درخواست می‌کنند که این کار به دلیل آسیب بالقوه به مراجع یا رابطه مشاوره‌ای الزامی نباشد».

داشتن بیماری‌های مسری و کشنده مراجع

در بخش «ب» (رازداری؛ ۱. حق حریم خصوصی؛ «د»؛ بیماری‌های مسری و کشنده) بیان می‌دارد: «در صورتی که اطلاعات مشاور تأیید کند که مراجع بیماری مسری و کشنده دارد، آشکارسازی اطلاعات توسط او به یک شخص ثالث قابل شناسایی که ارتباطش با مراجع در خطر شدید ابتلا به بیماری است، توجیه‌پذیر می‌باشد. مشاور قبل از آشکار ساختن این مسئله، باید مطمئن شود که مراجع قبلاً شخص ثالث را در خصوص بیماری‌اش باخبر نکرده است و مراجع تصمیم ندارد تا شخص ثالث را در آینده نزدیک آگاه سازد». از این قانون، سه شرط اساسی در این جواز نقض رازداری برمی‌آید:

الف) وجود شخص دیگر مرتبط با مراجع که امکان آسیب‌دیدن از مراجع را داشته باشد؛

ب) آن شخص خود از این امر آگاه نیست؛

ج) با وجود درخواست مکرر مشاور از مراجع، او خود نسبت به اطلاع‌رسانی به آن شخص اقدام نمی‌کند.

در نظام‌نامه انجمن مشاوره آمریکا، به وجود خطر جانی دیگر برای شخص ثالث اشاره نشده است و فقط به آسیب‌رسانی از راه بیماری اشاره دارد؛ اما در نظام‌نامه انجمن روان‌شناسی آمریکا (حریم شخصی و رازداری؛ ۵. ۴. ۴. افشاء) این آسیب‌رسانی به صورت مطلق آمده است و شامل احتمال آسیب‌رسانی جانی به شخص دیگر نیز می‌شود.

گلدارد، بعد از بیان اینکه مشاوران باتجربه نیز گاهی اوقات با مراجعان خطرناکی که اعمال خطرآفرینی را در برابر دیگران انجام می‌دهند و ممکن است دوباره آن‌را تکرار کنند،

در تعلیل لزوم افشاسازی در این گونه موارد به این امر اشاره دارد که: «مشاوران مسئولیت‌هایی را نه تنها برای مراجعان خود، بلکه در قبال جامعه نیز بر عهده دارند؛ از این‌روی، مواردی وجود دارد که مشاوران لازم است اطلاعات را فاش کنند تا از شخص سومی حمایت کنند». مثال گلدارد در این زمینه، مراجع اسلحه‌داری است که قصد کشتن فردی را دارد؛ در این صورت، نه تنها افشای سر مراجع غیراخلاقی نیست، اطلاع ندادن این امر به مقامات پلیس نیز غیراخلاقی و غیرمسئولانه است.^{۳۱}

ارائه نتایج تحقیق برای دیگر همکاران

در بخش «ز» (تحقیق و انتشار؛ ۳. گزارش نتایج؛ «ج»؛ الزام به گزارش نتایج نامطلوب) بیان می‌دارد: «مشاوران نتایج هرگونه تحقیقی را که از نظر حرفه‌ای ارزشمند است، با یکدیگر در میان می‌گذارند. نتایجی که بیانگر نکات نامطلوب درباره نهادها، برنامه‌ها، خدمات، عقاید نافذ و علایق ریشه‌دار است، کتمان نمی‌شود».

برای محققانی که خواهان مطالعه مشابهی است

در بخش «ز» (تحقیق و انتشار؛ ۳. گزارش نتایج؛ «ه»؛ مطالعات مشابه) آمده است: «مشاوران موظف هستند تا تحقیق اصلی را در دسترس افراد متخصص باصلاحیتی که ممکن است بخواهند بررسی را تکرار کنند، قرار دهند».

جهت اخذ مشورت‌های تخصصی از دیگر متخصصان

این مورد از جواز نقض رازداری از بخش «ز» (تحقیق و انتشار؛ ز. ۳. گزارش نتایج؛ «ه»؛ مطالعات مشابه) انجمن مشاوره آمریکا قابل استنباط است؛ اما در این نظام‌نامه، با صراحت بیشتری در بخش حریم شخصی و رازداری بیان شده است.

۲. تقوا

«تقوا» و خدامحوری اصلی‌ترین شرط در حوزه مسائل مشاوره اسلامی است که به شرح ذیل قابل تبیین می‌باشد:

الف. تقوا در مشاوره اسلامی

تقوا از مسائلی است که در جای‌جای قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم‌السلام مورد توجه بوده است؛ اما آنچه در فرآیند مشاوره مدنظر است، به شرح ذیل می‌باشد:

تقوا مهم‌ترین شرط مشاور در اسلام

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «در امور خود که لازمه دین‌داری است با کسی مشورت کن که پنج خصلت دارد عقل و بردباری و تجربه و خیرخواهی و تقوی». ^{۳۲}

«تقوا» از شروط اساسی در مشاوره اسلامی به شمار می‌آید و با توجه به مفاد روایاتی که در ادامه می‌آید، می‌توان گفت مهم‌ترین شرط فرد اسلامی است. «تقوا» به معنای حفظ نفس از گناهان و ترک معاصی است. ^{۳۳} این امر در فرهنگ دینی جایگاه والایی دارد، مبنا و رکن اساسی اخلاق اسلامی است و بدون آن، اخلاق و ایمان مفهومی ندارد؛ همان‌طور که امیرمؤمنان علیه السلام فرمود: «تقوا حاکم بر خصلت‌های نیکوست». ^{۳۴} همچنین فرمودند: «ایمان بدون تقوا نفعی ندارد». ^{۳۵}

پیامدهای رعایت تقوا در مشاوره

رعایت تقوا در مشاوره آثار و برکات فراوانی دارد. برخی از این آثار عبارت‌اند از:

هدایت به سوی خیر

در روایتی، امام صادق علیه السلام به شرط ورع (مرتبه بالای تقوا) در مشاور چنین اشاره دارد: «با مرد خردمند پارسا مشورت کن که او جز به خیر نظر ندهد». ^{۳۶} این حدیث شریف به شرط «وَرَع»، که مرتبه بالای تقواست، اشاره دارد. در تعلیل این امر، «خیرخواهی» مشاور در صورت داشتن تقوای الهی آمده است. در واقع، شخصی که از مرتبه بالای ترس از خداوند برخوردار است، به جای ارائه مشورتی که با هواهای نفسانی او یا مراجع منطبق باشد، به ارائه راه‌کاری خواهد پرداخت که مصلحت واقعی مراجع است. همچنین با توجه به ملزومات ورع، در صورت ندانستن راه‌حل، به‌منظور عدم خروج از خیر و صلاح مراجع که در این حدیث شریف بدان اشاره شده است، حداقل امری که رعایت خواهد کرد، ارائه نکردن راه‌کارهای نامشروع و شر است.

زمینه رعایت تمام مسائل اخلاق اسلامی

با توجه به آثار «تقوا» و توصیه و تأکید ائمه اطهار به این شرط در مشاور، به نظر می‌رسد تقوا به‌مثابه یک نگهبان قوی و یک کنترل‌کننده مطمئن، جلوی سرکشی نفس اماره را می‌گیرد و از خیانت به دیگران برحذر می‌دارد. چنین اشخاصی بر اساس مصالح واقعی و جاودان مراجع مشاوره می‌دهند و به‌خاطر معیار قراردادن خداوند، می‌کوشند مسائل اخلاق اسلامی مشاوره

مانند صداقت، اخلاص، رازداری، مسئولیت، صبر و غیره را رعایت کنند. همچنین تقوای الهی باعث پای بندی مشاور به بسیاری از واجبات و محرمات الهی می شود؛ مانند: عدم تماس بدنی با مراجع نامحرم، خیانت نکردن به مراجع با نگاه ناپاک خلف وعده نکردن.

عنایت الهی و حل شدن مشکلات

خداوند به یکی از آثار مهم رعایت تقوای الهی چنین اشاره می کند: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا. وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؛ (طلاق، ۲ و ۳) هر کس تقوای الهی داشته باشد، خداوند برایش گشایش گاهی قرار داده و او را از جایی که حساب نمی کرد، روزی می رساند». در اثر اطاعت از خداوند، برکات مادی و معنوی شامل حال چنین شخصی می شود و در برکات مشاوره و حل مشکلات مراجع نیز تأثیر خود را بر جای می گذارد.

ب) تقوا در ACA

در نظام نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا، «تقوا» به منزله یک ملکه اخلاقی و عمل کننده مورد توجه نبوده است؛ اما شاید بتوان به «قانون محوری» که مورد توجه جدی این نظام نامه می باشد، به مثابه یک عامل بازدارنده جزئی دنیوی اشاره ای داشت. برای مثال، در بخش «ج» از نظام نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا (مسئولیت حرفه ای؛ ۱. آگاهی از استانداردها) آمده است: «مشاوران در قبال مطالعه، آگاهی و پیروی از نظام نامه اخلاقی و استانداردهای حرفه مشاوره از مسئولیت برخوردارند»؛ اما قانونی که در ACA از آن سخن به میان می آید، قانون مردمی و مصوب انجمن مشاوره امریکاست.

۳. رعایت حیا و عفاف و پرهیز از رابطه جنسی با مراجع

مشاور در جریان مشاوره با مراجعان نامحرم مواجه می شود و با این پرسش روبه روست که نوع برخوردش چگونه باشد؟ این پرسش گاهی درباره مراجعان همجنس نیز پیش می آید. اسلام و ACA برای پاسخ به این پرسش، جواب های مشترک و متفاوتی دارند که در ذیل بدان ها اشاره می شود:

الف. رعایت حیا و عفاف و دوری از شهوت پرستی و رابطه جنسی نامشروع با مراجع در اسلام
حیا و عفاف در اسلام از جمله مواردی است که در متون دینی بدان تأکید شده است. اکنون به توضیح و نوع تأکید و آثار آن در مشاوره می پردازیم.

معنا و حدود عفاف و دوری از شهوت‌پرستی در اسلام

«عفت» دارای مفهوم عام و خاص است. مفهوم عام آن، خویشتن‌داری در برابر هرگونه تمایل افراطی نفسانی،^{۳۷} و مفهوم خاص آن، خویشتن‌داری در برابر تمایل‌های جنسی نامشروع است.^{۳۸} روایات فراوانی بر ضرورت رعایت حیا و عفت در هر دو معنا وارد شده است که مجال ذکر تفصیلی آن نیست.

از آنجاکه در مشاوره زمینه ابتلای به این گناه کبیره زیاد است، مشاور اسلامی باید با استعانت از خداوند، تقوای الهی را سرلوحه کار خویش قرار دهد و در تقویت نفس خود برای مصون‌ماندن از شهوت نامشروع کوشا باشد. سخن امیرالمؤمنین علیه السلام بدین امر اشاره دارد: «زمانی که نفس توان‌مند و قوی شود، هواهای نفسانی در وی کم می‌شود».^{۳۹} همچنین حضرت در اشاره به رابطه عدم رعایت عفت با دل‌مردگی، کم‌حیایی و کم‌تقوایی چنین می‌فرماید: «آنکه شرمش کم باشد، پارسایی‌اش اندک است و آن که پارسایی‌اش اندک، دلش مرده است و آنکه دلش مرده است، به آتش جهنم داخل می‌شود».^{۴۰} از این حدیث شریف معلوم می‌شود که حیا و عفت اسلامی رابطه تنگاتنگی با تقوای الهی دارد.

آثار پیروی از شهوت در مشاور و فرآیند مشاوره

مشاور مورداعتماد با توجه به آثاری که از شهوت‌پرستی ناشی می‌شود، سعادت دنیوی و اخروی خود و مراجع را به‌خطر نمی‌اندازد. این آثار در حدیث شریفی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله بدین شکل جمع شده است: «اما شعبه‌های عفاف: ۱. رضایت (به واقعیت)؛ ۲. کوچکی‌کردن؛ ۳. بهره‌مندی (از خیرات)؛ ۴. آسایش؛ ۵. دل‌جویی (از زبردستان)؛ ۶. افتادگی؛ ۷. تذکر (مقابل غفلت)؛ ۸. تفکر؛ ۹. بخشندگی؛ ۱۰. سخاوت است».^{۴۱}

آثار عدم رعایت عفاف که بر فرآیند مشاوره نیز تأثیرگذار است، به شرح زیر می‌باشد:

فساد عقل

در روایتی آمده است: «اطاعت‌کردن از هوا و هوس شهوانی، عقل را فاسد می‌کند».^{۴۲} فاسد شدن عقل در فرآیند مشاوره باعث فاصله‌گرفتن از حقیقت و ارائه راه‌کار بر اساس نفس اماره می‌شود. امیرالمؤمنین علیه السلام نیز در حدیث مشابهی چنین می‌فرماید: «چه‌بسیار عقل‌هایی که شهوات بر آن حکومت می‌کنند».^{۴۳}

تضعیف شخصیت انسان

در روایتی آمده است: «افزون‌شدن شهوت، شرافت انسان را لکه‌دار می‌کند».^{۴۴}

مشاور با توجه به این نکته که پیروی از هوای نفس، امکان لکه‌دار کردن شرافت او را فراهم می‌سازد و موجب رفتن آبروی او می‌شود، از پیروی شهوت نامشروع خودداری خواهد کرد.

زمینه ارتکاب دیگر گناهان

امیرالمؤمنین علیه السلام می‌فرمایند: «از خواهش‌ها و هواها دوری کنید؛ پس به درستی که آنها شما را به سوی سایر گناهان و داخل شدن بر بدی‌ها می‌کشند».^{۴۵} همچنین در روایت دیگری آمده است: «سبب تمام شرها غلبه شهوت است».^{۴۶} با توجه به این که «الشّر» با «الف و لام» جنس و به صورت مطلق ذکر شده است، معنای عموم را می‌رساند، و این امر بیانگر آن است که «شهوت پرستی»، منشأ تمام شرها و بدبختی‌هاست.

از بین رفتن علم و حکمت

در روایتی آمده است: «حکمت و دانش در قلب پرشهوت، ساکن نمی‌شود».^{۴۷} با توجه به اینکه شهوت عقل را فاسد می‌کند، علم‌جویی واقعی با شهوت پرستی ناسازگار است و پیروی‌کننده شهوت، از حکمت و علم واقعی دور می‌شود.

تنفر مُراجع و مردم

در حدیثی از پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله آمده است:

خداوند وقتی بخواهد بنده‌ای را هلاک سازد، حیا را از او بگیرد؛ وقتی حیا از او گرفته شود، متنفر و منفور شود؛ وقتی متنفر و منفور شد، امانت از او گرفته شود و همین که امانت از او گرفته شد، راه خیانت پیش گیرد و کسانی نیز بدو خیانت کنند و وقتی چنین شد، رحم از او برخیزد؛ وقتی رحم از او برخاست، مطرود و ملعون شود و طوق اسلام را از گردن او بردارند.^{۴۸}

بنابراین، مشاور در صورت عدم رعایت حدود شرعی و نداشتن حیای اسلامی، دچار خیانت می‌شود. این امر در مشاوره آثار بسیار ناپسندی برجای می‌گذارد و افزون بر سلب اعتماد مُراجع و عموم مردم از مشاور، به این شغل شریف نیز آسیب خواهد رساند. با توجه به آنچه ذکر شد، مشاور اسلامی با رعایت تقوا و عفت اسلامی در هر دو معنای عام و خاص آن، با مصون ماندن از آسیب‌های ذکرشده، محبوب خداوند نیز واقع می‌شود.

ب. پرهیز از رابطه جنسی با مراجع در ACA

در نظام‌نامه انجمن مشاوره امریکا رابطه جنسی با مراجع و زیردستان به دو صورت «مطلق رابطه جنسی» و «آزار جنسی»، مورد نهی واقع شده است. که در ادامه به بررسی آنها می‌پردازیم:

اقسام رابطه جنسی نهی شده در ACA

مطلق رابطه جنسی

در بخش الف (رابطه مشاوره‌ای؛ ۷. روابط جنسی با مراجعان؛ الف: مراجعان فعلی) چنین آمده است: «مشاوران هیچ‌گونه رابطه جنسی با مراجعان برقرار نمی‌کنند و به افرادی که قبلاً با آنها رابطه جنسی داشته‌اند، مشاوره نمی‌دهند». همچنین در سی‌وششمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای آمده است: «مشاوران نباید روابط جنسی با دانشجویان یا کارآموزانشان برقرار کنند». این رابطه نسبت به کارآموزان و مراجعان فعلی به صورت مطلق غیرقانونی، و نسبت به مراجعان قبلی، بعد از گذشت دو سال از رابطه مشاوره‌ای با شروط خاصی که در پی می‌آید، مجاز است.

مزاحمت جنسی

بیست‌وسومین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای یادآور می‌شود که: «مشاوران نباید مزاحمت جنسی ایجاد کنند». چنان‌که در بخش «و» (آموزش، کارآموزی و نظارت؛ ۱. متخصصان و آموزش‌دهندگان مشاور؛ «ج»). روابط جنسی) آمده است: «مشاوران روابط جنسی با دانشجویان و کارآموزان خود برقرار نمی‌کنند و آنها را در معرض مزاحمت جنسی قرار نمی‌دهند».

تعریف مزاحمت جنسی

اما اینکه مزاحمت جنسی در نگاه انجمن مشاوره امریکا چیست، در بخش «ج» (مسئولیت حرفه‌ای؛ ۵. مسئولیت افراد نسبت به عموم؛ «ب»؛ مزاحمت جنسی) مصداق‌هایی را برای مزاحمت جنسی برشمرده است که اگر درباره نقش‌ها یا فعالیت‌های حرفه‌ای باشند، مورد نهی قانونی واقع شده است. این مصداق‌ها عبارت‌اند از: اغواگری جنسی، جلو رفتن به لحاظ بدنی، رفتار کلامی یا غیرکلامی که ماهیتاً جنسی باشد، ناخوشایند باشد، اهانت‌آمیز باشد، محیط خصمانه در محل کار ایجاد کند، به‌عنوان مزاحمت برای یک فرد معقول، ناراحت‌کننده تلقی شود، دربردارنده یک عمل شدید یا اعمال شدید باشد.^{۴۹}

محدوده زمانی عدم رابطه جنسی با مراجعان

رابطه جنسی با مراجع در ACA در دو حیطة مطرح است:

نداشتن مطلق رابطه جنسی (قبل و حین مشاوره) با مراجع فعلی

در بخش «الف» (رابطه مشاوره‌ای؛ ۷. روابط جنسی با مراجعان؛ «الف»: مراجعان فعلی) چنین آمده است: «مشاوران هیچ‌گونه رابطه جنسی با مراجعان برقرار نمی‌کنند و به افرادی که قبلاً با آنها رابطه جنسی داشته‌اند، مشاوره نمی‌دهند». همچنین در چهارمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای آمده است: «مشاوران نباید در هیچ‌نوع روابط جنسی با مراجعان فعلی درگیر شوند».

نداشتن رابطه جنسی تا دو سال بعد از ختم مشاوره

در بخش «الف» (رابطه مشاوره‌ای؛ ۷. روابط جنسی با مراجعان؛ «ب»: مراجعان قبلی) چنین آمده است:

مشاوران با مراجعان قبلی حداقل ۲ سال پس از اختتام رابطه مشاوره‌ای، رابطه جنسی برقرار نمی‌کنند. مشاورانی که پس از دو سال چنین رابطه‌ای برقرار می‌کنند، از این تعهد برخوردارند که به‌طور کامل بررسی کرده و گزارش مستند تهیه کنند تا چنین روابطی از ماهیت سوءاستفاده‌جویانه برخوردار نبوده است. این گزارش بر اساس عواملی چون: طول مدت مشاوره، مدت زمان جلسات مشاوره، شرایط خاتمه درمان، وضعیت روانی و تاریخچه شخصی مراجع، تأثیر نامطلوب بر مراجع و اعمالی که توسط مشاور طرحی برای آغاز رابطه جنسی با مراجع را بعد از خاتمه درمان فراهم می‌آورد، می‌باشد.

در چهارمین استاندارد عملکرد مشاوره‌ای نیز آمده است: «مشاوران نباید در هیچ‌نوع روابط جنسی با مراجعان فعلی درگیر شوند و با مراجعان قبلی نیز حداقل دو سال پس از خاتمه رابطه مشاوره‌ای نباید روابط جنسی برقرار کنند. مشاورانی که پس از دو سال در چنین رابطه‌ای درگیر می‌شوند، وظیفه دارند تا به‌طور کامل بررسی کنند و اثبات نمایند که چنین روابطی ماهیت سوءاستفاده‌جویانه نداشته است».

معیار زمان‌بندی رابطه یا آزار جنسی با مراجعان

در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا تعلیلی برای معیار زمان‌بندی‌های ذکرشده وجود ندارد؛ اما با مراجعه به دیدگاه برخی از روان‌شناسان، به‌نظر می‌رسد یکی از پشتوانه‌های این قانون، اصل «عدم آسیب‌رسانی»^{۵۰} از پنج اصل کیچنر^{۵۱} است. او به پنج اصل اخلاقی

خودمختاری،^{۵۲} نیکوکاری،^{۵۳} عدالت،^{۵۴} عدم آسیب‌رسانی و وفاداری^{۵۵} اشاره داشت که اساس بحث اخلاقی در روان‌شناسی و مشاوره به شمار آمد.^{۵۶} بنابر اصل عدم آسیب‌رسانی، مشاوران و درمان‌گران باید کاری کنند که عملکرد آنان حتی به صورت سهوی، خطری برای مراجع نداشته باشد. همچنین، باید از هر فعالیتی که منجر به زیان یا آسیب به مراجع می‌شود، جلوگیری کنند. با توجه به این اصل، آزار جنسی مراجعان، به‌طور قطع آسیب‌رسانی به آنان به‌شمار می‌آید؛ اما در مورد نداشتن مطلق رابطه جنسی با مراجعان، حتی در صورت عدم آزار جنسی آنان، شاید بتوان به قیدی که در تعریف آسیب‌رسانی در نظام‌نامه انجمن مشاوره آمریکا در بخش «ج» (مسئولیت حرفه‌ای؛ ۲. صلاحیت حرفه‌ای؛ «ب»): فعالیت‌های تخصصی جدید) آمده است - مبنی بر اینکه به‌صورت سهوی نیز آسیب‌رسانی نباشد - تمسک جست.^{۵۷} همچنین رابطه جنسی با مراجعان از روابط دوگانه عمیق با آنان محسوب شده، از مصادیق بارز آسیب‌رسانی، هر چند سهوی، به مراجعان محسوب می‌شود.

البته اگر به آنچه گابارد^{۵۸} در این باره گفته است دقت شود، قضاوت دیگری خواهیم کرد؛ گابارد با دیدی انتقادی نسبت به قوانین و استانداردهای اخلاقی انجمن‌های حرفه‌ای چنین می‌گوید: «در انجمن‌های حرفه‌ای، قوانین و استانداردهای اخلاقی تا آنجایی رشد می‌کنند که هیئت مدیره با آن موافق باشند». او در بررسی‌های خود می‌نویسد: «گاهی ممکن است ایدئال‌های اخلاقی هم به نفع منافع شخصی، کنار گذاشته شوند». مثال این محقق برای مدعای خود چنین است: «نسخه قدیمی نظام‌نامه APA کلیه روابط جنسی را با مراجعان قبلی منع می‌کرد؛ اما نسخه جدیدتر آن داشتن رابطه جنسی با مراجعان قبلی را پس از دو سال، تحت شرایط خاص مجاز شمرد». گابارد این تغییر را به‌منزله تغییر در جهت منافع شخصی، و نه رفاه عمومی تلقی می‌کند.^{۵۹}

همچنین ولف بعد از اذعان به محافظه‌کارانه بودن و قابلیت نقض ضوابط حرفه‌ای در طول زمان، در مورد ACA چنین می‌گوید: «در نظام‌نامه انجمن مشاوره آمریکا زمانی تأییدیه صریحی وجود نداشت که روابط جنسی با مراجع را منع کند. وقتی مشخص شد که سوءاستفاده جنسی مشکل عمده در حرفه به‌شمار می‌رود، ضوابط مختص این مشکل در نظام‌نامه بعدی (۱۹۹۵) تدوین شد». ^{۶۰} ایشان در مورد نظام‌نامه انجمن مشاوره بریتانیا^{۶۱} نیز به اشکال مشابهی اشاره دارد.

به هر حال، با توجه به اینکه نظام‌نامه اخلاقی بیشتر کشورها از جمله امریکا، بر مبنای «نسبیت‌گرایی»^{۶۲} است، با چنین اشکالاتی روبه‌رو می‌شود؛ اما بر مشاوران و روان‌درمان‌گرانی که مشمول مقررات این نظام‌نامه هستند، تا زمانی که قانونی برخلاف آن نیامده است، باید بدان عمل کنند.

نتیجه‌گیری

با توجه به آنچه درباره سه مسئله مهم «رازداری»، «تقوا» و «دوری از شهوت پرستی» در مشاوره اسلامی و نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا ذکر شد، می‌توان به مقایسه این موارد در دو نظام پرداخت.

۱. مقایسه رازداری در اسلام و ACA

در دین مقدس اسلام به رازداری مشاور، اهمیت فراوانی داده شده است. نقض رازداری آثار مخرب فراوانی دارد؛ تباهی کارها و نرسیدن به نتیجه مطلوب، از بین رفتن اعتماد در اثر این خیانت و ریختن آبروی مراجع از جمله این آثار است. حفظ اسرار در هر مشاوره‌ای لازم است و باید نسبت به هر شخصی روا داشته شود؛ چنانچه در مشاوره خانوادگی و گروهی نیز باید رهبر گروه و اعضا، آن را رعایت کنند. از این روی، نقض رازداری فقط در مواقع بسیار ضروری که جان و عرض مراجع یا شخص دیگری در خطر باشد، جایز است.

در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا نیز «رازداری» مهم‌ترین مسئله اخلاقی بوده، با وجود ذکر عمومی لزوم رعایت این امر در چند قانون، در مواردی بیشتر بدان تأکید شده است. در این نظام‌نامه، به چند روش رازداری نیز توجه شده است؛ مانند: عدم افشای هویت مراجع، تغییر شکل داده‌ها در انتشار و اطمینان از تعیین سیاست‌هایی برای محرمانه‌ماندن اطلاعات در گزارش به مؤسسات مرتبط با مراجع.

اما در این نظام‌نامه، موارد بیشتری برای جواز نقض رازداری برشمرده شده است؛ مانند:

۱. درخواست از سوی قانون؛
۲. داشتن بیماری مسری و کشنده مراجع؛
۳. ارائه نتایج کلی تحقیق؛
۴. برای محقق که خواهان مطالعه مشابهی است؛
۵. برای اخذ مشورت از دیگر متخصصان.

اما در مورد نقض رازداری در این موارد، با توجه به اطلاق‌ها و تأکیدهایی که در اسلام درباره «رازداری» دارد، در جواز یا عدم جواز نقض رازداری در موارد اشاره‌شده می‌توان چنین اظهار داشت:

۱. از نظر اسلام، مطلق «درخواست قانون مبنی بر نقض رازداری»، نمی‌تواند مجوزی برای این نقض باشد؛ زیرا افزون بر آنکه قوانین تمام کشورها مبتنی بر قوانین اسلامی نیست، به نظر نمی‌رسد مسئولان قضایی به اندازه مشاوران و روان‌شناسان بر اهمیت رازداری با آن درجه بالایی که ذکر شد، واقف باشند؛ از این‌روی، امکان دارد درخواست نقض رازداری داشته باشند که ضرورت چندانی نداشته، موجب سلب اعتماد از حرفه یاری‌رسان مشاوره و روان‌درمانی شود. علاوه بر آنکه مبنای اسلام در جواز نقض رازداری مصالح واقعی است؛ نه مصالح نسبی که مورد اهتمام نظام‌نامه‌های جاری اخلاقی در کشورهاست.

آری، اگر این نقض رازداری با امنیت جانی و عرضی فرد یا افرادی در ارتباط باشد، به طوری که چاره مقابله با آن فقط نقض رازداری توسط مشاور باشد، در این صورت به حکم عقل و دفع افسد به فاسد، می‌توان نقض رازداری در حد ضرورت را جایز داشت.

۲. در صورت «داشتن بیماری مسری و کشنده مُراجع» نیز می‌توان مُراجع را تشویق کرد تا این مسئله را به فرد یا افرادی که با وی ارتباط دارند، بیان کند. همچنین او را به رعایت احتیاط‌های لازم به منظور انتقال ندادن بیماری‌اش به دیگران و ارتباط دائم با پزشک مربوط تشویق کرد؛ اما در صورتی که مُراجع ترتیب اثر نداد، از باب مقدم‌بودن حفظ جان مردم بر امثال این‌گونه موارد (رازداری)، می‌توان نقض رازداری نسبت به افراد ذکرشده داشت. در واقع، اسلام نیز این استثنای نقض رازداری را با قیدهای ذکرشده که برخی از آنها در ACA نیز بود، قبول دارد.

۳. نسبت به «ارائه نتایج کلی تحقیق»، در صورت معلوم‌نشدن اشاره این تحقیق به گروه مورد مطالعه، که برخی از قوانین ACA نیز بدان مشعر بودند، می‌توان به ذکر رازها اقدام کرد، که در واقع این امر نقض رازداری محسوب نمی‌شود و استثناء از موارد رازداری محسوب نمی‌گردد؛ اما در صورتی که با قرائن خاصی نتایج به فرد یا گروه محدودی مشعر باشند، با توجه به اطلاق‌ها و اهمیتی که در احادیث شریف مبنی بر لزوم رازداری است، نمی‌توان نقض رازداری کرد.

۴. سخن و مبنای مذکور در مورد «ارائه تحقیق به محقق که خواهان تشبیه مشابهی» است، نیز صدق می‌کند.

۵. نقض رازداری برای «اخذ مشاوره از دیگر متخصصان» نیز ضابطه‌مند است. این امر باید به صورتی ذکر شود که هویت مراجع معلوم نشود و قبل از افشای سِر مراجع از تخصص و تجربه کافی آن متخصص دربارهٔ زمینه مورد مشاوره اطمینان حاصل شود. نتیجه اینکه در اسلام آن قدر به رازداری اهمیت داده شده است که فقط در صورت وجود ضرورت زیاد که پیش تر بیان شد، می‌توان به نقض رازداری به مقدار ضرورت و با عدم اشاره به هویت مراجع یا گروه مورد تحقیق اقدام کرد.

۲. مقایسه تقوا در اسلام و ACA

مهم‌ترین معیار در انتخاب مشاور در اسلام، «تقوا» و خدامحوری است؛ زیرا با داشتن تقوای الهی و تقید به دین، بسیاری از مسائل اخلاقی دیگر نیز به دنبال آن می‌آیند؛ به طوری که اسلام شرط تقوای مشاور را در همهٔ مشورت‌ها و در هر زمینه لازم دانسته، داشتن آن را موجب خیرخواهی مشاور و امانت‌داری و خیانت نکردن او برمی‌شمارد. در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا، به جای خدامحوری، قانون محوری آمده است. در صورتی که مشاور از بازدارندگی الهی برخوردار باشد، رعایت قوانین اسلامی و مشاوره‌ای، از پشتوانه عمیقی در هر شرایط برخوردار خواهد بود.

۳. مقایسه رعایت عفاف و دوری از شهوت پرستی و رابطه جنسی با مراجع در اسلام و ACA

در اسلام «عفت» دارای مفهوم عام و خاص است. مفهوم عام آن خویشتن‌داری در برابر هرگونه تمایل افراطی نفسانی، و مفهوم خاص آن، خویشتن‌داری در برابر تمایلات جنسی نامشروع است. این خویشتن‌داری افزون بر پرهیز از رابطه جنسی نامشروع، پرهیز از نگاه و لمس نامشروع و امثال این‌گونه موارد را دربرمی‌گیرد. اسلام رعایت عفت را در هر دو معنا لازم می‌داند. پیروی از شهوت در مشاوره آثار زیان‌بخش فراوانی دارد که از آن جمله می‌توان به فساد عقل، تضعیف شخصیت، زمینه ارتکاب دیگر گناهان، از بین رفتن علم و حکمت و تنفر مراجع و مردم اشاره داشت.

در نظام‌نامه اخلاقی انجمن مشاوره امریکا، رعایت حیا و عفاف در عدم رابطه جنسی با مراجع فعلی تا دو سال، و عدم آزار جنسی مراجع و زیردستان لازم شمرده شده است. پس در ACA به سه موضوع در نوع ارتباط جنسی با مراجع و زیردستان اشاره شده است:

۱. عدم جواز آزار جنسی مراجع و زیردستان به صورت مطلق؛
۲. عدم جواز رابطه جنسی با مراجعان فعلی و عدم ارائه خدمات به مراجعانی که قبلاً رابطه جنسی داشته‌اند؛
۳. جواز رابطه جنسی با مراجعان پس از گذشت دو سال از رابطه درمانی با لزوم توجیه عقلانی این کار.

اما نظر اسلام در این سه مورد چیست؟

۱. عدم جواز آزار جنسی؛ اسلام به‌طور قطع آزار جنسی را از سه جنبه نامشروع می‌داند: الف) عدم رعایت عفاف و شهوت‌گرایی حرام؛ ب) اذیت انسان‌ها، به‌ویژه در حیطة اذیت جنسی؛ ج) خیانت در مشاوره که مورد نهی است.
۲. ارائه خدمات به مراجعینی که قبلاً با آنها رابطه جنسی برقرار کرده است؛ در صورت لطمه این امر به روند درمان، لازم است از برقراری رابطه درمانی در چنین موقعیتی اجتناب شود؛ اما در غیر این صورت، دلیلی بر عدم جواز ارائه خدمات درمانی نخواهد بود.
۳. معیار قرار دادن «دو سال» پس از اختتام خدمات مشاوره‌ای، در جواز رابطه جنسی با مراجع؛ پشتوانه علمی برای این معیار یافت نشد و به‌نظر می‌رسد صرفاً از نگاه نسبیاتی قانون‌گزاران ناشی می‌شود و امکان دارد با تجدیدنظر قانون‌گزاران دیگر در سال‌های آینده، این امر یا مقدار آن تغییر کند.

پی نوشت ها

1. American Counseling Association.

۲. محمد بن حسن حر عاملی، *وسائل الشیعه*، ج ۱۲، ص ۴۳.

۳. علی رضا صابری یزدی و محمدرضا انصاری محلاتی، *الحکم الزاهره*، ص ۷۳.

۴. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، *غررالحکم و دررالکلم*، ص ۹۵.

۵. همان.

6. Corey and Cory.

۷. جerald کوری، *نظریه و کاربرد مشاوره و روان‌درمانی*، ترجمه یحیی سیدمحمدی، ص ۳۶.

8. American Psychology Association.

۹. سیمین حسینیان، *اخلاق در مشاوره و روان‌شناسی*، ص ۱۴.

۱۰. حر عاملی، همان، ج ۱۲، ص ۴۲.

۱۱. همان، ص ۴۳.

۱۲. همان، ص ۴۲۹.

۱۳. همان.

۱۴. محمد باقر مجلسی، *بحارالأنوار*، ج ۷۵، ص ۲۹۱.

۱۵. حسین نوری، *مستدرک الوسائل*، ج ۸، ص ۳۹۸.

۱۶. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، همان، ص ۴۱۹.

۱۷. حسین نوری، همان، ج ۸، ص ۳۹۸.

۱۸. محمدرضا عطائی، *مجموعه ورام، آداب و اخلاق در اسلام*، ص ۵۵۸.

۱۹. محمد بن حسن حر عاملی، همان، ج ۱۲، ص ۲۹۴.

۲۰. همان، ص ۲۹۲.

۲۱. *نهج‌البلاغه*، ص ۴۸۸.

۲۲. سیمین حسینیان، همان، ص ۸۷.

۲۳. همان، ص ۹۲.

24. Kagle and Kops, 1994

25. J. D. Kagle Kagle, S. Kops, "Confidentiality after Tarasoff", *Health and Social Work in Education*, v 19(3), 1994, p 217 – 222.

26. Burke.

27. C.A. Barke, "Unutil death do we part: An exploration in to confidentiality following the death of client?", *Professional Psychology: Research and Practice*, v 26, 1995, p 278 – 280

۲۸. محمدهادی عبدخدائی، *اخلاق پزشکی*، ص ۱۹۹.

۲۹. سیمین حسینیان، همان، ص ۲۹۴.

۳۰. شکوه نوابی نژاد، *راهنمایی و مشاوره گروهی*، ص ۱۶۳.

۳۱. دیوید گلدارد، *مفاهیم بنیادی و مباحث تخصصی در مشاوره*، ترجمه سیمین حسینیان، ۱۳۷۸، ص ۱۹۶.

۳۲. حسین نوری، همان، ج ۸، ص ۳۴۴.

۳۳. حسین بن محمد راغب اصفهانی، *المفردات فی غریب القرآن*، ج ۱، ص ۸۸۱.
۳۴. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، *غرر الحکم و درر الکلم*، ص ۲۷۱.
۳۵. همان، ص ۸۹.
۳۶. محمدباقر مجلسی، *بحار الأنوار*، ج ۷۲، ص ۱۰۱.
۳۷. چنانچه فراهیدی (کتاب العین، ج ۱، ص ۹۲) در معنای عفت چنین آورده است: «العفة: الکف عما لا یحل»؛ «عفت نگهداری از آنچه حلال نیست، می‌باشد». مصطفوی (*التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، ج ۸، ص ۱۸۰) نیز در معنای عفت چنین آورده است: «الکف عن القبیح»؛ «نگه داشتن از هر کار زشت».
۳۸. راغب اصفهانی (*المفردات فی غریب القرآن*، ج ۱، ص ۵۷۳) «عفت» را به معنی پدید آمدن حالتی در نفس می‌داند که آدمی را از غلبه شهوت باز می‌دارد و «عفیف» به کسی گفته می‌شود که دارای این وصف و حالت باشد. همچنین طریحی (*مجمع البحرین*، ج ۵، ص ۱۰۲) در تفسیر آیه «وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا» (نور: ۳۳) آورده است: «اگر شخص فقیری از زیاد شدن فقرش در اثر ازدواج بیم دارد، به منظور آرام کردن شهوت، باید به وسیله ریاضت تلاش در کنترل شهوت و طلب عفت کند».
۳۹. محمدباقر مجلسی، *بحار الأنوار*، ج ۶۹، ص ۶۸.
۴۰. *نهج البلاغه*، ص ۵۳۶.
۴۱. محمدباقر مجلسی، *بحار الأنوار*، ج ۱، ص ۱۱۷.
۴۲. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، *غرر الحکم و درر الکلم*، ص ۶۴.
۴۳. *نهج البلاغه*، ص ۵۰۶.
۴۴. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، همان، ص ۳۰۵.
۴۵. محمدتقی فلسفی، *الحديث*، ج ۱، ص ۲۰۰.
۴۶. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، همان، ص ۳۰۴.
۴۷. همان، ص ۵۸.
۴۸. ابوالقاسم پاینده، *نهج الفصاحة*، ص ۲۸۸.
۴۹. در بخش ج (مسئولیت حرفه‌ای؛ ج ۵. مسئولیت افراد نسبت به عموم؛ ب. مزاحمت جنسی) آمده است: «مشاوران مزاحمت جنسی ایجاد نمی‌کنند. مزاحمت جنسی به صورت اغواگری جنسی، جلو رفتن به لحاظ بدنی، یا رفتار کلامی یا غیرکلامی که ماهیتاً جنسی است، تعریف می‌شود که در رابطه با نقش‌ها یا فعالیت‌های حرفه‌ای رخ می‌دهد و یا این‌که: (۱) ناخوشایند باشد، اهانت‌آمیز باشد، یا یک محیط خصمانه در محل کار ایجاد کند، و مشاوران بدانند یا به آن‌ها گفته شود، یا (۲) به عنوان مزاحمت برای یک فرد معقول، ناراحت‌کننده تلقی شود. مزاحمت جنسی می‌تواند دربردارنده یک عمل شدید یا اعمال شدید باشد».

50. Nonmaleficence.
51. Kitchener
52. Autonomy.
53. Beneficence.
54. Justice.

---

55. Fidelity.

56. K. S. Kitchener, "Intuition, Critical evaluation and ethical principles :The foundation for ethical decisions in counseling psychology", *The Counseling Psychologist*, 1984, v 12, p 43 – 45.

۵۷. در این قانون چنین آمده است: «مشاوران در حیطه‌های خاص که برای آن‌ها جدید است، صرفاً پس از آموزش خاص، و تجربه تحت نظارت، کار می‌کنند. در حین پیشرفت مهارت‌ها در حیطه‌های ویژه جدید، مشاوران اقداماتی به عمل می‌آورند تا از صلاحیت کارشان مطمئن شوند و دیگران را از آسیب احتمالی مصون دارند».

58. Gabbard. 1994.

۵۹. سیمین حسینیان، همان، ص ۳۱.

60. E.R. Welfel, "Psychologists as ethics educators: success, Failures, and unanswered questions", *Professional psychology: Research and practice*, v 23, p 182-189

61. British Counseling Association.

62. ethical relativism.

منابع

- نهج البلاغه، نسخه صبحی صالح، قم، دارالهجرة، ۱۴۱۴.
- پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحة، تهران، دنیای دانش، ۱۳۸۲.
- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم، مؤسسه آل‌البیت، ۱۴۰۹.
- حسینیان، سیمین، اخلاق در مشاوره و روانشناسی، تهران، نشر کمال تربیت، ۱۳۸۷.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، بیروت، دارالشامیه، ۱۴۱۶.
- صابری یزدی، علی‌رضا و انصاری محلاتی، محمدرضا، الحکم الزاهرة، قم، نشر سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۵.
- طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، تهران، مرتضوی، ۱۳۶۲.
- عبدخدائی، محمدهادی، اخلاق پزشکی، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۱.
- عطائی، محمدرضا، مجموعه ورام، آداب و اخلاق در اسلام، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹.
- فراهیدی، خلیل ابن احمد، کتاب العین، قم، هجرت، ۱۴۱۰ ق.
- فلسفی، محمدتقی، الحدیث - روایات تربیتی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۹.
- کوری، جرالد و کوری، نظریه و کاربرد مشاوره و روان‌درمانی، ترجمه یحیی سیدمحمدی، تهران، ارسباران، ۱۳۸۷.
- گلدارد، دیوید، مفاهیم بنیادی و مباحث تخصصی در مشاوره، ترجمه سیمین حسینیان، تهران، کمال تربیت، ۱۳۷۸.
- مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، لبنان، بیروت، مؤسسه‌الوفاء، ۱۴۰۴.
- نوابی‌نژاد، شکوه، راهنمایی و مشاوره گروهی، تهران، جهاد دانشگاهی تربیت معلم، ۱۳۷۰.
- نوری، حسین، مستدرک‌الوسائل، قم، مؤسسه آل‌البیت، ۱۴۰۸ ق.
- American Counseling Association (ACA) Code of Ethics*; 2005, www.counseling.org
- Barke, C. A., "until death do we part: An exploration in to confidentiality following the death of client?", *Professional Psychology: Research and Practice*, v26, 1995, p 278-280.
- Kagle J.D., Kopls, S., "Confidentiality after Tarasoff", *Health and Social Work in Education*, v19(3), 1994, p 217-222.
- Kitchener, K.S., "Intuition, Critical evaluation and ethical principles: The foundation for ethical decisions in counseling psychology", *The Counseling Psychologist*, v 12, 1984, p 43-45.
- Welfel, E. R., Psychologists as ethics educator: success, Failures, and unanswered questions", *Professional psychology: Research and practice*, v 23, 1992, p 182-189.